
2000-12-RE

CAUSA 2000-12-RE

Número de registre: 249-2000. Recurs d'empara

AUTE DEL DIA 13 D'OCTUBRE DEL 2000

BOPA núm. 60, de 18 d'octubre del 2000

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional el dia 19 de juliol del 2000 per la representació processal de la Sra. Roser Puncernau Pedro i del Sr. Antoni Pla Puncernau, mitjançant el qual interposa recurs d'empara contra la sentència de data 18 de maig del 2000, dictada per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, per haver-se pogut produir una presumpta vulneració del dret a la igualtat dels fills davant de la llei i del dret a la jurisdicció reconegut a l'article 10 de la Constitució, i atès que sol·licita al Tribunal Constitucional que dicti sentència "anul·lant la sentència de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia d'Andorra recaiguda en la causa civil TSJC-191/99 i reposant els recurrents en la plenitud del seu dret mitjançant l'adopció de les mesures necessàries";

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 13, 41, 88 i 98 c);

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítol sisè;

Vist l'informe del Ministeri Fiscal de data 1 de setembre del 2000;

Escoltat l'informe del magistrat ponent, Sr. Joan Josep López Burniol;

Antecedents

Primer

La Sra. Carolina Pujol Oller, vídua del Sr. Francesc Pla Gasch, va morir l'any 1949, havent instituït hereu, per testament de 12 d'octubre de 1939, en ús de la facultat recíprocament conferida entre consorts, el seu fill Francesc Xavier Pla Pujol, i assenyalant com a hereva per substitució la seva filla Carolina Pla Pujol i, en substitució d'aquesta, el Sr. Josep Antoni Serra Pla. En aquest testament s'especifica que "El que arribi a ésser hereu haurà forçosament de transmetre l'herència a un fill o net de legítim y canònic matrimoni, al que no obstant podrà posar les condicions que cregui

convenients. Y si mor sense fills o nets de legítim y canònic matrimoni passarà l'herència als fills o nets dels demés instituït o substituïts en la clàusula numero vuit y amb el mateix ordre que en ella s'estableix”.

La Sra. Carolina Pla Pujol va morir el 17 de novembre de 1980 sense deixar descendència.

El Sr. Francesc Xavier Pla Pujol va morir el 12 de novembre de 1996; deixava dos fills adoptius i havia atorgat testament en data 3 de juliol de 1995 amb un codicil de la mateixa data en relació amb els béns procedents de l'herència de la seva mare, en el qual s'estableix: “llego els béns objecte del present al meu fill Antoni en nua propietat i a la meva esposa en usdefruit (...) els béns objecte del present codicil que quedin a la mort del meu fill passaran als seus descendents matrimonials, en defecte d'aquests, passaran a la meva filla Mercè (...)”.

Segon

Amb data 17 de juliol de 1997, les Sres. Carolina i Immaculada Serra Areny, filles del Sr. Josep Antoni Serra Pla, van interposar demanda de judici verbal civil ordinari contra la Sra. Roser Puncernau Pedro i el Sr. Antoni Pla Puncernau, mitjançant la qual sol·licitaven entre altres punts, l'anul·lació del codicil atorgat el 3 de juliol de 1995 pel Sr. Francesc Xavier Pla Pujol i la declaració de les Sres. Carolina i Immaculada Serra Areny hereves fideïcomissàries de la Sra. Carolina Pujol Oller.

Tercer

La Secció Civil del Tribunal de Batlles va desestimar, mitjançant sentència de data 14 d'octubre de 1999, la demanda formulada per les Sres. Carolina i Immaculada Serra Areny en considerar que “(...) la testadora pretenia amb la condició establerta que el patrimoni de la família quedés dins del nucli familiar, passant de generació en generació en el marc d'una família tradicional o convencional per això exigeix que siguin fills legítims de canònic matrimoni, puix l'adopció ja en aquella època responia a una necessitat i el fill adoptat era equiparat al fill legítim essent posteriorment aquests conceptes en vigor ja aleshores consagrats per la Constitució i els textos legislatius. Que per conseqüència no es pot interpretar que la causant volgués excloure de l'herència, utilitzant aquesta fórmula, als fills adoptats o no carnals i biològics, en quin cas ho hauria d'haver previst expressament”.

Quart

Amb data 23 de desembre de 1999, les Sres. Carolina i Immaculada Serra Areny van interposar recurs d'apel·lació davant la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia.

Cinquè

Mitjançant sentència de data 18 de maig del 2000, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va considerar que “(...) si bé el dret vigent al temps de constituir-se l'adopció reconeixia drets successoris al fill adoptiu sobre l'herència dels pares adoptants en els supòsits de successió intestada (...) aquesta norma no es pot fer extensiva a la successió testamentària, en la qual la voluntat del testador és la llei de la successió. Per consegüent, fins i tot si s'admet que l'expressió descendents “de legítim i canònic matrimoni” ofereix dubtes sobre si es volien o no incloure en el típic fideïcomís familiar català els fills adoptius, el dubte no s'ha de resoldre en base a les prevencions que estableixi la llei en matèria de successió intestada, sinó mitjançant intentar

reconstruir la voluntat de la testadora en el context social, familiar i jurídic en el qual va viure, va ordenar la seva disposició testamentària i va morir. I de totes aquestes circumstàncies en resulta que no apareix cap argument favorable a incloure en el cas concret els fills adoptius de l'hereu fiduciari, atesa la pràcticament nul·la incidència de l'adopció en el dret familiar i successori andorrà, la constitució del vincle adoptiu d'acord amb una normativa que atribuïa a l'adoptat un estat de fill, però no un estat familiar en relació amb els parents de l'adoptant, les finalitats que tradicionalment s'han atribuït al fideïcomís familiar català i la tradició jurídica catalana i andorrana". Per consegüent, la Sala Civil va acordar revocar la sentència del Tribunal de Batlles i va estimar el recurs d'apel·lació, declarant les Sres. Carolina i Immaculada Serra Areny hereves del patrimoni de "Casa Pla" per la seva condició d'hereves fideïcomissàries de la Sra. Carolina Pujol Oller i va condemnar els defenents a restituir-los els béns i drets que integren el patrimoni esmentat.

Sisè

Amb data 2 de juny del 2000, la representació processal de la Sra. Roser Puncernau Pedro i del Sr. Antoni Pla Puncernau va formular un incident de nul·litat d'actuacions davant la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, que va ser desestimat mitjançant aute de 28 de juny del 2000.

Setè

Amb data 19 de juliol del 2000, la representació processal dels demandants va interposar recurs d'empara davant el Tribunal Constitucional per vulneració dels drets fonamentals consagrats als articles 10 i 13.3 de la Constitució.

En el seu escrit de recurs d'empara la representació processal dels recurrents manifesta que "(...) una interpretació judicial discriminadora del senyor Antoni Pla Puncernau per la seva condició de fill adoptiu del senyor Francesc Xavier Pla Pujol, que beneficiés a les senyores Carolina Serra Areny i Immaculada Serra Areny per la seva condició de filles carnals del substitut fiduciari senyor Josep Antoni Serra Pla, està afectada d'inconstitucionalitat sobrevinguda i suposa l'atorgament d'una resolució judicial anticonstitucional per ser obertament oposada als principis i mandats de la nostra norma suprema, i per tant, el manteniment d'una situació antijurídica". Així mateix, afegeix que "(...) la normativa vigent constitucional i ordinària a Andorra –i fins i tot a Catalunya- no s'oposa a la voluntat de la testadora que no exclou en cap moment als fills adoptius d'entre els cridats a la seva successió" i que "(...) En tot cas, allà on el testament no distingeix tampoc els altres han de fer distincions i, per tant, la preferència de la família cognatícia sobre l'agnatícia l'hauria d'haver previst expressament la causant, cosa que com ja s'ha dit no fa i no pot ser obtinguda en base a presumpcions que no han estat objecte ni de controvèrsia entre les parts en autes ni han estat invocades ni sotmeses a prova, com és la relativa al grau de consciència sobre la situació social i jurídica de l'adopció a Andorra que tenia la senyora Carolina Pujol Oller; i així es pot predicar de l'òrgan jurisdiccional que està obligat a aplicar la llei vigent quan és clara, com en autes, sense haver ni poder convertir-se en intèrpret jurídic, per molt qualificat que sigui com és el cas de la Sala Civil de TSJA".

Per altra banda, la representació processal dels recurrents també considera que "La vulneració del dret a la jurisdicció per manca de fonamentació en dret de la sentència i la consegüent indefensió en què situa a la part afectada, es torna a ocasionar quan la Sala Civil no solament no aplica el dret andorrà vigent sinó que deriva cap una aplicació de la llei estrangera".

Per acabar, aquesta representació processal demana al Tribunal Constitucional que declari la lesió dels drets fonamentals invocats, que anul·li la sentència de 18 de maig del 2000 dictada per la Sala

Civil del Tribunal Superior de Justícia i reposi “els recurrents en la plenitud del seu dret mitjançant l'adopció de les mesures necessàries”.

Vuitè

Amb data 1 de setembre del 2000, el Ministeri Fiscal va presentar un informe davant el Tribunal Constitucional en què va manifestar “Que procedeix la inadmissió a tràmit del referit recurs de conformitat amb l'establert en el nº 2 de l'art. 37 de la Llei Qualificada del Tribunal Constitucional per absoluta manca de contingut constitucional de les pretensions formulades”.

Fonaments jurídics

Primer

La tasca d'aquest Tribunal consisteix a determinar si la sentència objecte de recurs de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia ha vulnerat el dret a la igualtat dels fills davant la llei amb independència de la seva filiació –proclamat per l'article 13.3 de la Constitució-, i el dret a obtenir resolucions fonamentades en dret –establert per l'article 10.1 del mateix text constitucional-. Per consegüent, aquest Tribunal no ha d'entrar en cap de les altres qüestions desenvolupades in extens per l'escrit de recurs d'empara.

Segon

Respecte a la primera qüestió, resulta evident que la sentència del Tribunal Superior de Justícia es limita a aclarir i fixar –és a dir, a interpretar- un punt concret de la voluntat de la testadora, manifestada en el seu testament, i consistent en una substitució fideïcomissària ordenada a favor d' “un fill o nét de legítim i canònic matrimoni”.

El Tribunal Superior de Justícia no afirma en cap moment la vigència general d'una discriminació i desigualtat entre els fills, segons que aquests siguin biològics o adoptats. És del tot evident que una declaració d'aquesta mena vulneraria frontalment l'article 13.3 de la Constitució i, d'altra banda, seria contrària –i repugnaria- a la convicció social dominant -d'acord amb la qual ha de ser interpretat sempre l'ordenament jurídic-, que considera iguals tots els fills amb independència del seu origen. Per contra, com diu en essència el Ministeri Fiscal, “la discriminació dels fills adoptius respecte dels biològics, no es derivaria –en aquest cas- d'un acte dels poders públics i, en concret, de la sentència de la Sala Civil del Tribunal Superior, sinó de la voluntat de la testadora o fideïcomitent, que és la que regeix la successió testamentària”, en virtut del principi de llibertat testamentària, que és una manifestació concreta del principi general de llibertat civil.

El Tribunal Superior de Justícia tan sols ha interpretat, doncs, segons el seu criteri, una clàusula testamentària. I ho ha fet amb les eines de la tècnica jurídica que ha estimat adequades, i dins de l'àmbit de la seva competència exclusiva, ja que la interpretació dels negocis jurídics és una qüestió de fet que, com a tal, és matèria reservada a la jurisdicció ordinària.

Per tant, el Tribunal Constitucional no pot, de cap manera, immiscir-se en aquest àmbit competencial reservat, per respecte a la mateixa Constitució que la part demandant invoca com a vulnerada. En aquest punt, el Tribunal Constitucional vol insistir una vegada més en la seva reiterada doctrina d'acord amb la qual no entra dins les seves facultats revisar la interpretació i aplicació del dret efectuada per la jurisdicció ordinària. El Tribunal Constitucional no és una tercera instància jurisdiccional, i la finalitat del recurs d'empara tampoc és promoure aquesta tercera instància, per la

qual cosa el recurs d'empara resulta desvirtuat quan s'utilitza més enllà dels seus límits estrictes, constitucionalment fixats.

Tercer

En relació amb la pretesa lesió del dret a obtenir dels tribunals resolucions fonamentades en dret, el recurrent al·lega que el Tribunal Superior de Justícia ha utilitzat, per tal de resoldre la controvèrsia, elements externs al testament no debatuts entre les parts, i que –així mateix- no ha aplicat el dret andorrà vigent, sinó la llei estrangera, en concret la Compilació del dret civil de Catalunya i el Codi civil espanyol.

Però, enfront d'aquestes afirmacions, tal com exposa ben raonadament l'aute de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia que resol l'incident de nul·litat, el Tribunal Superior de Justícia ha aplicat únicament les normes generals vigents des de fa segles al Principat d'Andorra en matèria d'interpretació de les disposicions testamentàries, que tenen per finalitat indagar la voluntat del causant, atenent les circumstàncies socials i familiars que van envoltar la seva vida. La sentència objecte de recurs no ha aplicat, en cap moment, la legislació estrangera en detriment del dret andorrà –tal com afirma encertadament el Ministeri Fiscal-; i si ha fet referència a la Compilació catalana i al Codi espanyol ha estat perquè l'adopció que dona lloc al conflicte esmentat es va constituir d'acord amb la normativa espanyola, a la qual es van sotmetre els adoptants expressament.

La decisió del Tribunal Superior de Justícia, dictada dins l'àmbit de la seva competència, es troba, per tant, suficientment raonada i fonamentada en dret, sense que hagi incorregut en cap arbitrietat en la interpretació de la voluntat de la causant, ni en l'aplicació de la llei que regeix la successió testada al Principat d'Andorra.

Quart

Atesa, per tant, la naturalesa excepcional del recurs d'empara, que no pot ser utilitzat com una tercera instància de cassació ni d'apel·lació de la Justícia ordinària, i d'acord amb la doctrina reiterada d'aquest Tribunal Constitucional, formulada una vegada més en el seu aute de data 2 de juliol de 1999, escau la inadmissió a tràmit del present recurs, per manca manifesta de contingut constitucional en les pretensions del recurrent.

Per tot el que s'ha exposat,

El Tribunal Constitucional del Principat d'Andorra,

DECIDEIX:

Primer

No admetre a tràmit el recurs d'empara 2000-12-RE, interposat per la representació processal de la Sra. Roser Puncernau Pedro i del Sr. Antoni Pla Puncernau contra la sentència de data 18 de maig del 2000, dictada per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia.

Segon

Notificar el present aute a la representació processal de la Sra. Roser Puncernau Pedro i del Sr.

Antoni Pla Puncernau, al president del Tribunal Superior de Justícia, al president de la Batllia i al Ministeri Fiscal.

Tercer

Publicar el present aute, d'acord amb el que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al Butlletí Oficial del Principat d'Andorra.

Acordat a Andorra la Vella, pel Tribunal Constitucional, el 13 d'octubre del 2000.

Pere Vilanova Trias

Joan Josep López Burniol

President

Vicepresident

Philippe Ardant

Miguel Ángel Aparicio Pérez

Magistrat

Magistrat